

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

ISSN: 2687-5675

Sayı/Issue 26 (Eylül/September 2026), s. 40-58

Geliş Tarihi-Received: 20.06.2026

Kabul Tarihi-Accepted: 30.09.2026

Araştırma Makalesi-Research Article

DOI: 10.5281/zenodo.23021343

Ali Nazimâ'nın *Okuma Hazinesi* Adlı Eserinde Temel Değerlerin İncelenmesi

An Analysis of Core Values in Ali Nazimâ's Okuma Hazinesi (Reading Treasury)

Memet ABUKAN*

Öz

Osmanlı döneminde yazılmış pek çok eserin kütüphane ve arşivlerde okuyucusunu beklediği bilinmektedir. Günümüz okuyucusu tarafından ancak Latin harflerine aktarıldıktan sonra okunabilen bu eserlerin birçok bilim alanına katkı sağladığı söylenebilir. Milletlerin tarihine ayna tutan bu eserlerin akademik araştırmalara konu edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada Osmanlı'nın son dönem yazarlarından Ali Nazimâ'nın 1912'de çocuklar için iki cilt hâlinde yazdığı *Okuma Hazinesi* (*The Treasury of Reading*) adlı eseri incelenmiştir. Çalışmanın amacı eserde yer alan hikâyelerin hangi temel değerleri hangi sıklıkla işlediğini ortaya koymaktır. Doküman analizi yöntemiyle eserdeki 200 hikâye, Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) ortaokul ders kitaplarındaki metinler için belirlediği yirmi temel değer çerçevesinde incelenmiştir. Hikâyelerde baskın değer esas alınarak kodlama yapılmıştır. Kodlayıcılar arası uyum %86 olarak hesaplanmıştır. Bunun sonucunda 176 metin belirlenen temel değerlerle ilişkilendirilmiş, 24 metin ise ilişkilendirilememiştir. Metinlerde en sık rastlanan dört değer çalışkanlık (f=17), yardımseverlik (f=17), adalet (f=15) ve dürüstlük (f=14) olmuştur. Bu araştırmayla eserin çocuk edebiyatındaki yeri ve değerler eğitime ilişkin somut bulgular elde edilmiş, yazarın çocuk edebiyatı alanındaki eserlerinin niteliğinin anlaşılmasına katkı sağlanmıştır. Ayrıca yazarın ve döneminin diğer yazarlarının eserlerine yönelik daha kapsamlı araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ali Nazimâ, çocuk edebiyatı, değerler eğitimi, *Okuma Hazinesi*.

Abstract

It is widely known that many works written during the Ottoman period remain in libraries and archives, awaiting their readers. These works, which can only be read by contemporary readers after being transcribed into the Latin alphabet, can contribute to various fields of scholarship. Shedding light on the history of nations, such works warrant scholarly investigation. This study examines *Okuma Hazinesi* (*The Treasury of Reading*), a two-volume work written for children in 1912 by Ali Nazimâ, one of the late Ottoman authors. The study aims to determine which core values are represented in the stories and how frequently they occur. Using document analysis, 200 stories were examined within the framework of the twenty core values identified by the Turkish Ministry of National Education (MoNE) for texts in middle school textbooks. The stories were coded according to their dominant value, with intercoder agreement calculated as 86%. Consequently, 176 stories were associated with the specified values, while 24 could not be associated with any of these values. The four most frequent values were diligence (f = 17), helpfulness (f = 17), justice (f = 15), and honesty (f = 14). The findings provide empirical evidence regarding the work's place in children's literature and its contribution to values education, while also contributing to a better understanding of the characteristics of Ali Nazimâ's works for children. Furthermore, more comprehensive studies are recommended on the works of both the author and other writers of his period.

Keywords: Ali Nazimâ, children's literature, values education, *Okuma Hazinesi*.

* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmetleri Bölümü e-posta: m.abukan@alparslan.edu.tr. ORCID ID: 0000-0003-3461-0539.

Giriş

Metinlerin okunma biçimleri; toplum, kültür, bireysel ilgi, yaş ve döneme bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Okurların ilgi duydukları metinlere yönelmesinde zihinsel gelişim düzeyleri de etkili olabilir. Bu nedenle bebeklik ve ergenlik arasındaki çocukluk dönemine yönelik metinler, çocukların merakını uyandıracak ve psikolojik gelişimlerini olumsuz etkilemeyecek nitelikte olmalıdır. Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayrı görmek gerektiğini belirten Tüfekçi Can (2012, s. 231), okur kitlesinin yaşını ve hatta cinsiyetini gözетerek metinler oluşturulması gerektiğine dikkat çekmektedir. Yazara göre, çocuk edebiyatı ürünleri “çocuk okuru merkeze alarak onun diline ve düşünsel yetisine uygun” olmalıdır. Bu nedenle çok eski dönemlerden beri çocuklara yönelik eserler oluşturulmuştur. Çocuklara yönelik eserlerin ilk örneklerinden biri, MÖ VI. yüzyılda yazıldığı düşünülen *Pança Tantra (Beş Kitap)* adlı eserdir. Vinçu Sarma tarafından ülkedeki prensleri yetiştirmek amacıyla yazıldığı düşünülen bu eser, Türkiye’de *Kelile ve Dimne* olarak bilinmektedir (Orhan, 2020, s. 2). Antik Yunan ve Roma’da çocuğun gelişiminin kitapla ölçüldüğü, klasik çağda çocuk edebiyatı kavramının oluştuğu ve bu dönemde çeşitli masallar üretildiği belirtilmektedir (Tulumcu, 2021, s. 2). Koyuncuoğlu (2021, s. 4) ise Antik Çağ ve Orta Çağ’da çocuk edebiyatına yönelik müstakil bir edebiyatın bulunmadığını belirtmektedir. Bu görüş farklılığı, çocuk edebiyatı kapsamına ilişkin yaklaşımlardaki çeşitlilikten kaynaklanmaktadır. Şimşek ve Kartal (2022, s. 348) da 16. yüzyıla kadar modern anlamda çocuklara doğrudan yönelik bir edebî türün bulunmadığını belirtmektedir. Yazarlar, bu yüzyılda *Robin Hood* öyküleri gibi halk anlatılarının önemli olduğunu ve çocuklar için ilk sayılabilecek edebiyat ürünlerinin Avrupa ve Amerika’da yayımlandığını söyler. Ayrıca Fars edebiyatında *Ebi Nevasir’in Maceraları*, Eski Mısır’da *Fasih Çiftçi*, *Denizci’nin Hikâyesi*, Hint edebiyatında *Beydaba’nın Kelile ve Dimne’si* gibi pek çok çalışmanın öncü eserler arasında yer aldığını belirtmektedirler.

Araştırmacıların çalışmalarına dayanarak çocuk edebiyatının modern tarihsel süreci şöyle özetlenebilir. Buna göre 17. yüzyılda La Fontaine’nin fablları ve Charles Perrault’ın *Kaz Ana’nın Öyküleri*’yle başlayan süreç, 18. yüzyılda Daniel Defoe’nun *Robinson Crusoe*’su, Jonathan Swift’in *Gulliver’in Gezileri*, Charles Perrault’ın *Kırmızı Başlıklı Kız* eserleriyle devam etmektedir. 19. yüzyılda ise Jules Verne’in *Seksen Günde Devri Âlem’i*, Carlo Collodi’nin *Pinokyo*’su, Jean Jacques Rousseau’nun *Emile’i*, Charles Dickens’in *Oliver Twist’i*; Mark Twain’in *Tom Sawyer’in Maceraları*, Johanna Spyri’nin *Heidi’si*, Robert Louis Stevenson’un *Define Adası* gibi birçok eser üretilmiştir. 20. yüzyılda Enid Mary Blyton’un *Afacan Beşler’i*, Antoine de Saint-Exupéry’nin *Küçük Prens’i* gibi eserlerle devam eden süreç, günümüzde J. K. Rowling’in *Harry Potter* adlı çalışması gibi birçok edebî ürünle devam etmektedir (Arıcı, 2016; Koyuncuoğlu, 2021; Toz, 2007; Yalçın ve Aytaş, 2005).

Çocuk edebiyatının Türk edebiyatındaki ürünleri incelendiğinde diğer milletlerin edebî süreçleriyle benzerlik taşıdığı söylenebilir. Çünkü yazılı kültürün yeterince gelişmediği dönemlerde sözlü anlatıların yaygın olduğu bilinmektedir. Nitekim Baş (2016, s. 53), Türklerin sözlü edebiyat ürünlerini çocukların eğitiminde dolaylı olarak kullandıklarını belirtmektedir. Türk edebiyatının yazılı kültürüne bakıldığında ise Neydim (2010, s. 50), çocuğa seslenen ilk yapıtın Nabi’nin *Hayriyye* adlı eseri olduğunu belirtmektedir. 1701’de “yedi yaşındaki oğlu Ebülhayr Mehmed Çelebi’ye hitaben” yazılan ve asıl adı *Hayriname* olan bu eser, irfan sahibi olmanın öğütlerini içermektedir (Bilkan, 1998, s. 65). Yine bu yüzyılda çocuklara öğütler içeren Sümbülzâde Vehbi’nin *Lütfiye-i Vehbi* adlı eseri bir diğer önemli çalışmadır. Ancak 1859’da Kayserili Doktor Rüştü’nün *Nuhbetü’l-Etfâl* adlı eseri, çocuk edebiyatının ilk bağımsız ürünü olarak kabul edilebilmektedir (Baş, 2006, s. 54). Türk edebiyatında Tanzimat’tan sonra çocuk

edebiyatında bir gelişim olduğunu belirten Çıkla (2005, s. 94), özellikle 1859'da yapılan üç önemli çalışmayla bu edebiyatın temellerinin atıldığını ifade etmektedir. Bunlar Şinasi'nin La Fontaine'in fabllarını Türkçeye çevirmesi ve *Tercüme-i Manzume* adlı eserinde yayımlaması, *Nuhbetü'l-Etfâl*'in yayımlanması ve Yusuf Kâmil Paşa'nın *Telemak* romanını çevirmesidir. Neydim'e (2010, s. 53) göre Türkiye'de Tanzimat döneminden itibaren oluşturulmaya çalışılan çocuk edebiyatında çeviri her zaman merkezî bir konumda olmuş; klasik eserler sürekli gündeme gelirken yeni tür ve bakış açılarına yeterince değinilmemiştir. Bunun sonucunda yetkin yerli çocuk edebiyatı ürünleri verilememiştir. Türk edebiyatının ilk çocuk dergisi olarak kabul edilen *MümeYYiz*, aynı adlı bir gazetenin eki olarak 1869'da yayımlanmıştır. 49 sayı çıkarılan bu dergide çocuklara özel bir yayın yapılması ve burada yer alan çalışmalar çocuk edebiyatının gelişiminin özelleştirilmesi açısından önem taşımaktadır (Bayram, 2005).

Tanzimat sonrası dönemde çocuklara yönelik süreli yayınlar *MümeYYiz* dergisiyle başlamış; bu yayınları sırasıyla *Hazîne-i Etfâl* (1873), *Sadâkat* (1875), *Etfâl* (1875), *Âyîne* (1875) ve *Arkadaş* (1876) izlemiştir. *Arkadaş* gazetesinin yayımcısı Mehmet Şemseddin, çocuk edebiyatını gazete, dergi ve kitap olarak müstakil bir biçimde ele alarak bu alandaki ilk ciddi ürünleri ortaya koymuştur. Onun *Çocuklara Arkadaş*, *Çocuklara Ta'lim*, *Çocuklara Cuma Günü Mektebi*, *Çocukların Gece Eğlencesi* adlı çalışmaları da bu sahada yayımlanmış dikkate değer eserlerdir (Sınar, 2006, s. 182). II. Abdülhamid döneminde *Tercümân-ı Hakikat* (1880), *Bahçe* (1880), *Çocuklara Kıraat* (1881), *Etfâl* (1886), *Debistân-ı Hired* (1877), *Çocuklara Rehber* (1897), *Çocuk Bahçesi* (1905) gibi birçok eser de çocuk edebiyatı alanında yayımlanmıştır (Gurbetoğlu, 2024). Tanzimat'tan sonra bu alandaki önemli gelişmelerden biri de 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıdır. Bunun nedeni, dönemin aydınlarının yeni bir nesil ya da millî kimlik oluşturma amacıyla eğitimde yaptıkları düzenlemelerdir (Tüfekçi Can, 2012, s. 58-59). Halil Hamid'in çocuklar için yazdığı *Kahramanların Hikâyeleri* adlı eserindeki metinlerin bu amaca hizmet ettiği söylenebilir. Ayrıca yazarın *Robinson Crusoe*'u Türkçeye özetleyerek çevirmesi, çocuk edebiyatının gelişimi ve metinlerle örneklenmesi açısından önemli bir gelişmedir (Kanter, 2022, s. 124). Çocuk süreli yayınlar II. Meşrutiyet sonrasında daha da artmıştır. 1908-1923 yılları arasında *Musavver Şebab* (1910), *Çocuk Dünyası* (1913), *Çocuk Dostu* (1914) gibi çalışmalar bu dönemin ürünleridir (Gurbetoğlu, 2024). Alanda her geçen gün yayın sayısının artması, nitelikli ürünlerin verilmesinin de önünü açmıştır. Nitekim bu ürünleri ortaya koyan yazarlardan biri de Ali Nazimâ'dır.

1.1. Ali Nazimâ'nın Hayatı ve Eserleri

Asıl adı Mehmed Ali olan ve eserlerinde Ali Nazîmâ takma adını kullanan yazar, 1861 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası, Hilâl-i Ahmer'in kurucularından Ahmed Servet Bey'dir. İlk ve orta öğrenimini Üsküdar Paşakapısı Rüştîyesi'nde, lise öğrenimini ise Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nde tamamlamıştır. Mekteb-i Mülkiye'de iki yıl eğitim gördükten sonra 1881 yılında Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'ne Türkçe ve Arapça öğretmeni olarak atanmıştır. 1885'te Mekteb-i Mülkiye'de Fransızca hocası olmuştur. 1888'de Mekteb-i Edeb adlı özel okulu açan Ali Nazimâ, iki yıl sonra bu okulu kapatmak zorunda kalmıştır. 1892'de Aşiret Mektebi'nde müdürlük, 1895'te Mekteb-i Mülkiye'de müdür muaviniği yapan yazar 1906'da bu görevinden istifa ederek İnâs Dârülfünun Müdürlüğü (1906), Kadastro Mektep Müdürlüğü (1909), Mercan Sultânîsi Müdürlüğü (1919), Nişantaşı Sultânîsi Müdürlüğü (1921) gibi farklı okul ve kurumlarda görev yapmış ve 1925'te emekliye ayrılmıştır. Saint Benoit Lisesi gibi farklı okullarda Fransızca öğretmenliği görevleri yürüten Ali Nazimâ İstanbul'da 1935'te hayata gözlerini yummuştur (Çankaya, 1968; Kahraman, 2006, s. 453-454; Ülkütaşır, 1972; Ünlü, 2002, s. 5; Özder ve Ardalı Büyükarman, 2015, s. 516-517).

Üretken bir yazar olan Ali Nazimâ'nın Faik Reşad ile birlikte hazırladığı Mükemmel Osmanlı Lügatı, bilinen en önemli eseridir (Özder ve Ardalı Büyükarman, 2015, s. 515). Bu eser Türk Dil Kurumu tarafından Latin harflerine aktarılmış; ayrıca Çatıkkaş Ata (2021) tarafından iki cilt hâlinde açıklamalı çevirisi yapılmıştır. Yazarın Türkçeden Fransızcaya ya da Fransızcadan Türkçeye *Lügat-ı Tefeyyüz* gibi pek çok sözlük çalışması da bulunmaktadır. O, dil öğretimiyle ilgili eserler de yazmıştır. *Yeni Muhtasar Kavâid-i Osmaniye*, *Mükellim*, *Dürûs-ı Şetta*, *Çocuklar Bahçesi*, *Meşrutiyet Kıraati*, *Ameli İlmi Hâl Kitabı* gibi kitaplar başta olmak üzere öğrencilerin dil becerilerini geliştirme, onlara ahlâkî ve dinî bilgileri öğretme amacıyla yazdığı çok sayıda kitabı bulunmaktadır. Nitekim bu eserler *Hediye: Dürûs ve Malûmât-ı Şettâyı Hâvi Kızlara Mahsûs Kıraat Kitabı* adlı eserinde görüldüğü gibi cinsiyet farklılıklarını dikkate alan bir öğretim yöntemini de içermektedir. Matematikten coğrafyaya, tarihten el becerilerine varıncaya dek çeşitli disiplinlerde eserler yazmıştır. *Kürey-i Arz*, *Küçük Coğrafya*, *Terzilik*, *Çay* gibi eserler bu çalışmaların sadece bir kısmıdır (Özder ve Ardalı Büyükarman, 2015; Ünlü, 2002). Onun çocuk edebiyatı alanında da birçok çalışması bulunmaktadır. Örneğin *Ahlâk Risalesi* adlı eseri bunlardan biridir. Kirenci (2021) tarafından *Çocuklarla Kırk Sohbet* adıyla Latin alfabesine çevrilen bu eserde “hayat boyu iyi insan olma” amacına yönelik anlatılar bulunmaktadır. Yine Ali Nazimâ'nın 1891 ve 1892'de *Maarif Dergisi*'nde kuşlara dair yazdığı hikâyeleri *Kuşlar Kitabı* adıyla Fırat (2024) tarafından Latin alfabesiyle basılmıştır. Bu hikâyelerin çocuklarda hayvanlara, tabiata ve insana yönelik sevgi teması merkezinde kaleme alındığı söylenebilir.

1.2. Değer

Türk Dil Kurumu'nun (2025) güncel sözlüğünde *değer* sözcüğünün sekiz farklı anlamı bulunmaktadır. Çalışmanın konusu açısından ilgili tanımlar incelendiğinde *değer* “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü”, “üstün nitelik, meziyet” ve felsefi anlamıyla “kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey” olarak tanımlanmaktadır. Kavram ayrıca toplumsal boyutuyla “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” anlamında kullanılmaktadır. APA *Psikoloji Sözlüğü* (2026) ise değeri “bir birey veya toplum tarafından iyi, arzu edilir veya önemli olan şeylere rehberlik eden ahlaki, sosyal veya estetik bir ilke” olarak tanımlar. Değerlerin incelenmesi hem bireyi hem de bireyin içinde yaşadığı kültürü anlamada bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Değerler, bireyin inanç, tutum ve davranışlarına ilişkin veri sağlamanın yanı sıra farklı kültürlerin değer sistemlerini anlamada da önemli bir işlev görmektedir (Asan vd., 2013, s. 16). Akademik yazında Schwartz'ın (1992) değer sınıflandırma aracı oldukça yaygın kullanılan bir yöntemdir. Tablo 1'de görüldüğü üzere bu sınıflandırmada on değer ve her bir değeri oluşturan alt değerler vardır.

Tablo 1. Schwartz'ın değer sınıflandırması (1992)

Schwartz'ın değer sınıflandırması (1992)			
Değerler	Alt değerler	Değerler	Alt değerler
Güç	Sosyal Güç	İyilikseverlik	Yardımsever
	Otorite		Dürüst
	Servet/Varlık		Bağışlayıcı
	Kamuoyu önündeki imajımı korumak		Sadık
	Sosyal tanınma		Sorumlu

Başarı	Başarılı		Manevi yaşam
	Yetenekli		Gerçek dostluk
	Hırslı		Olgun aşk
	Etkili		Hayatın anlamı
	Zeki		Hayattaki payımı kabul ediyorum.
Hedonizm	Zevk	Gelenek	Dindar
	Hayattan zevk almak		Mütevazı
Uyarım	Flört		Geleneklere saygı
	Çeşitli bir yaşam		Ilıman
	Heyecanlı bir hayat		Tarafsızlık (objektiflik)
Öz yönlendirme	Meraklı	Uygunluk	İtaatkâr
	Yaratıcılık		Anne babaya ve büyüklere saygı göstermek
	Özgürlük		İncelik nezaket naziklik
	Kendi hedeflerinizi seçmek		Öz disiplin
	Bağımsız	Güvenlik	Temiz
	Öz saygı		Ulusal güvenlik
Evrenselcilik	Çevreyi korumak		İyiliklere karşılık verme
	Doğayla bütünleşme		Toplumsal düzen
	Güzelliklerle dolu bir dünya		Aile güvenliği
	Geniş görüşlü		Aidiyet duygusu
	Sosyal adalet		Sağlıklı
	Bilgelik		
	Eşitlik		
	Barış içinde bir dünya		
	İşsel uyum		

Schwartz (2012), bu sınıflandırmanın dışında değerler arasında döngüsel bir ilişkiye de dikkat çekmektedir. Bu döngüde değişime açıklık, kendini aşmışlık, kendini geliştirme ve korunma adlı dört temel değer ile bu değerleri oluşturan on altı değer bulunmaktadır. Schwartz bu değerlerin yapısını iki boyut üzerinden açıklamaktadır. Buna göre “güç, başarı, hazcılık, uyarılma, kendini yönlendirme” değerleri, kişinin ilgi alanları ve bireysel özelliklerini nasıl ortaya koyduğuyla ilgilidir. Buna karşın “yardımseverlik, evrensellik, gelenek, uygunluk, güvenlik” gibi değerler ise bireyin başkalarıyla kurduğu ilişkiyle ilgilidir. Bu anlamda değer kazanımının hem bireyin hem de başkalarının çıkarlarını gözetmeye dayandığı söylenebilir. Dolayısıyla değer aktarımı döngüsel bir yapı içerisinde gerçekleşmektedir. Bu süreç bireyin farklı yönlerden gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle çocuklara sunulacak metinlerin belirli

değerler açısından değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Çalışmada Schwartz'ın değerlere ilişkin araştırmalarına yer verilmesinin amacı, değerlerin uluslararası literatürde nasıl sınıflandırıldığına ilişkin kuramsal bir çerçeve sunmak ve bu çerçeveden hareketle Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin kapsamının daha geniş bir perspektiften değerlendirilmesine olanak sağlamaktır.

Öğretim programları, ders materyallerinde değerlerin önemi üzerinde durmaktadır. MEB (2024, s. 5) tarafından yayımlanan öğretim programının temel amaçlarından biri, öğrencilerin mensubu oldukları toplumun ya da milletin “değerlerini en doğru biçimde kazanmalarını sağlamaktır”. Bu çerçevede öğretim programında metin seçiminde esas alınan ölçütler incelendiğinde toplumsal, ahlakî, millî, manevî, çocuğa görelilik, eğitici ve estetik gibi pek çok değer metinlerde yer alması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca programda öğrencilerin okuma, dinleme ve diğer dil becerilerine yönelik etkinliklerde değerlerin temalarla ilişkilendirilerek kavramsal olarak ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda ortaokul programının tüm sınıflarında yer alan metinlere ilişkin yirmi temel değere yer verildiği görülmüştür. Araştırmanın analiz kategorilerini oluşturan bu değerler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Millî Eğitim Bakanlığı (2024) Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan yirmi temel değer

1. Adalet	11. Özgürlük
2. Aile Bütünlüğü	12. Sabır
3. Çalışkanlık	13. Sağlıklı Yaşam
4. Dostluk	14. Saygı
5. Duyarlılık	15. Sevgi
6. Dürüstlük	16. Sorumluluk
7. Estetik	17. Tasarruf
8. Mahremiyet	18. Temizlik
9. Merhamet	19. Vatanseverlik
10. Mütevazılık	20. Yardımseverlik

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ali Nazimâ'nın *Okuma Hazinesi* adlı eserindeki hikâyeleri, Millî Eğitim Bakanlığı (2024) Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan yirmi temel değer çerçevesinde incelemek ve bu değerlerin eserde hangi sıklıkta ve hangi biçimlerde yer aldığını ortaya koymak bu çalışmanın amacıdır. Araştırma, Osmanlı dönemi çocuk edebiyatının önemli örneklerinden biri olan *Okuma Hazinesi*'ni değerler eğitimi bağlamında incelemesi bakımından önem taşımaktadır. Alan yazın incelendiğinde çalışmaların daha çok yazarın hayatı ve sözlükleri üzerinde yoğunlaştığı; ancak başta *Okuma Hazinesi* olmak üzere çocuk edebiyatına yönelik eserlerinin sistematik olarak incelenmediği görülmektedir. Bu yönüyle çalışmanın, hem Osmanlı dönemi çocuk edebiyatına ilişkin araştırmalara hem de Türkçe öğretimi ve değerler eğitimindeki alan yazına katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Problem Durumu

Bu araştırmanın temel problemi, 'Ali Nazîmâ'nın Okuma Hazinesi adlı eserinde yer alan hikâyeler, Millî Eğitim Bakanlığı (2024) Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan yirmi temel değerden hangilerini ve hangi sıklıkla yansıtmaktadır?' şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın tüm veri toplama ve analiz süreci bu problem doğrultusunda yürütülmüş; elde edilen bulgular söz konusu problem çerçevesinde değerlendirilerek yorumlanmıştır. Ayrıca belirlenen problem kapsamında temel değerlerin görülme sıklığı, hangilerinin daha yoğun işlendiği ve hangilerine yer verilmediği de alt problemler olarak belirlenmiştir. Ancak çalışmada alt problemler temel problem durumu içerisinde değerlendirilmiştir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın deseni, veri kaynağı, verilerin toplanması ve analiz süreci ile araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamaya yönelik alınan önlemler açıklanmıştır.

2.1. Araştırma Deseni

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Ele alınan konu ya da olguya ilişkin bilgilere ulaşabilmek için yazılı materyallerin tespit edilip incelendiği bu teknikte "veriyi analiz etme" ölçütlerine uygun biçimde ayrıntılı bir değerlendirme yapılır ve çalışmanın bulgularına ulaşılır. Böylece bağlamsal sonuçlara ulaşılması mümkün olur (Karasar, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bowen (2009, s. 29-30), doküman analizinin beş işlevi olduğunu belirtmektedir. Bunlar: bağlam sunmak, araştırma sorularını ve gözlem alanlarını belirlemek, tamamlayıcı veri sağlamak, değişimi izlemek ve bulguları teyit etmek. Poitier (2024) ise bu inceleme tekniğinde farklı aşamaların takip edilmesiyle dokümana ilişkin bulgulara ulaşılabilirliğini belirtmektedir. Bunlar: belgeleri bulma, belgeleri seçme, belgeleri ve içeriklerini değerlendirme ve son olarak belgelerden elde edilen verileri sentezleme ve analiz etmedir.

2.2. Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağını Ali Nazîmâ'nın 1912 yılında iki cilt hâlinde yayımladığı *Okuma Hazinesi* adlı eser oluşturmaktadır. Çalışmada, Gökçe Özder tarafından Latin harflerine aktarılarak 2020 yılında Büyüyenay Yayınları tarafından yayımlanan baskı esas alınmıştır. Eserde çocuklara yönelik kaleme alınmış toplam 200 hikâye araştırmanın inceleme nesnesini oluşturmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada veriler, doküman analizi yöntemi kapsamında betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Betimsel analizde, araştırmacı verileri önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde özetler ve yorumlar. Bu nitel analiz yönteminde ulaşılan bulguların okuyucuya düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunulması amaçlanır. Verilerin analizi için öncelikle bir çerçeve oluşturulur ve buna göre veriler işlenir. Daha sonra bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıyla veriler arasındaki ilişkiler açıklanır ve karşılaştırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 224). Betimsel analizde, "önceden belirlenmiş temalar bağlamında verilerin açıklayıcı şekilde yorumlanması temalar arasındaki ilişkilerin açıklanması bakımından önemlidir" (Demir, 2025, s. 47). Bu doğrultuda, araştırmanın analiz kategorileri, Millî Eğitim Bakanlığı (2024) Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan yirmi temel değer olarak belirlenmiştir. *Okuma Hazinesi*'ndeki iki yüz hikâye, bu değerler çerçevesinde hikâye düzeyinde kodlanmış; kodlama sürecinde yalnızca programa özgü değerler esas alınmış, eserden türeyen yeni bir kategori veya

temaya yer verilmemiştir. Bu noktada öz denetim değeriyle ilişkili *Necil ile Validesi*, paylaşımcılık değerini örneklendiren *Suyu Hâsıl Eden Güneştir* gibi program kapsamında değerlendirilmeyen değerlere ilişkin hikâyeler, bulgular kısmına alınmamıştır. Ayrıca bazı hikâyelerde birden fazla değerin yer aldığı görülmüştür. Bu durumda kodlama metnin baskın değerine göre yapılmıştır. Baskın değerin belirlenmesinde metnin ana iletisi, olay örgüsünün ulaştığı sonuç, okuyucuya iletmek istenen temel mesaj ile kahramanların olumlanan veya eleştirilen davranışları birlikte değerlendirilmiştir. Bu ölçütler arasında çelişki olması durumunda hikâyenin ana mesajı öncelikli ölçüt olarak kabul edilmiştir. Böylece birden fazla değeri içeren metinlerde, metnin bütününde en güçlü biçimde vurgulanan değer esas alınmıştır. Kodlama yalnızca belirli kelime veya ifadelerin varlığına göre değil, metnin genel anlamı ve eğitsel yönelimi dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Kodlamalar tamamlandıktan sonra her bir değerin görülme sıklığı sayısallaştırılmış; elde edilen bulgular tablolar aracılığıyla betimsel olarak sunulmuş ve yorumlanmıştır. Analiz sonucunda iki yüz hikâyenin 176'sının MEB tarafından belirlenen yirmi temel değer kapsamında değerlendirilebildiği, 24 hikâyenin ise bu değerler çerçevesinde doğrudan sınıflandırılmadığı belirlenmiştir. Bulguların desteklenmesi amacıyla her değere ilişkin doğrudan metin alıntılarına yer verilmiş ve araştırmacı yorumları özgün metin örnekleriyle desteklenmiştir.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerliğini artırmak amacıyla veri toplama ve analiz süreçleri araştırmacı tarafından ayrıntılı biçimde açıklanmış, kullanılan analiz kategorileri açık olarak belirtilmiş ve bulgular doğrudan metin alıntılarıyla desteklenmiştir. Böylece araştırmacının yorumlarının okuyucu tarafından izlenebilir ve doğrulanabilir olması amaçlanmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla eserde yer alan hikâyelerin yaklaşık %10'unu oluşturan 20 hikâye, ikinci bir araştırmacı tarafından araştırmacıdan bağımsız olarak kodlanmıştır. Ardından iki araştırmacının kodlamaları karşılaştırılmış ve Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği $Güvenirlik = \frac{Görüş Birliği}{(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)} \times 100$ formülü kullanılarak kodlayıcılar arası uyum hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda kodlayıcılar arası güvenilirlik %86 olarak belirlenmiştir. Miles ve Huberman'a (1994) göre %80 ve üzerindeki uyum oranları nitel araştırmalarda yeterli güvenilirlik düzeyi olarak kabul edilmektedir. Kodlayıcılar arasında görüş ayrılığı bulunan hikâyeler yeniden değerlendirilmiş ve ortak görüşe ulaşılarak nihai kodlama oluşturulmuştur.

2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, *Okuma Hazinesi* adlı eser ve MEB tarafından belirlenen 20 temel değerle sınırlıdır. Analizde her hikâye yalnızca baskın değer üzerinden kodlandığından, metinlerde yer alan ikincil değerler değerlendirme kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca 1912 tarihli bir eserin 2024 yılı öğretim programında yer alan değer kategorileri çerçevesinde incelenmesi, tarihsel bağlam farklılığı bakımından araştırmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır.

Bulgular

Bu bölümde *Okuma Hazinesi* adlı eserde belirlenen temel değerlere ilişkin bulgular tablolar hâlinde sunulmuş ve doğrudan metin örnekleriyle değerlendirilmiştir. Tablo 3'te incelenen eserde yer alan metinlerin temel değerlere ilişkin frekans dağılımı sunulmaktadır:

Tablo 3. Metinlerde temel değerlerin frekans dağılımı

Sıra No	Değerler	Frekans	Yüzdelik
1	Adalet	15	8,52
2	Aile Bütünlüğü	9	5,11
3	Çalışkanlık	17	9,66
4	Dostluk	3	1,70
5	Duyarlılık	9	5,11
6	Dürüstlük	14	7,95
7	Estetik	6	3,41
8	Mahremiyet	7	3,98
9	Merhamet	8	4,55
10	Mütevazılık	7	3,98
11	Özgürlük	9	5,11
12	Sabır	13	7,39
13	Sağlıklı Yaşam	10	5,68
14	Saygı	4	2,27
15	Sevgi	6	3,41
16	Sorumluluk	12	6,82
17	Tasarruf	7	3,98
18	Temizlik	3	1,70
19	Vatanseverlik	0	0,00
20	Yardımseverlik	17	9,66
	<i>Toplam</i>	176	100,00

Tablo 3'e bakıldığında vatanseverlik değeri dışında bütün değerlere eserde farklı sıklıklarda yer verildiği anlaşılmaktadır.

3.1. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Adalet Değerine İlişkin Bulgular:

Adalet "...toplumdaki her insanın haklarını ve hak ettiğini gözetme ilkesi" olarak tanımlanmıştır (Bilgin, 2003, s. 17). İncelenen eserde adalet değerini örnekleyen *Adalet ve İnsaniyet*, *Horoz ve Köylünün Hilesi* gibi birçok metin tespit edilmiştir. Nitekim Tablo 3'te görüldüğü üzere adalet, metinlerde en sık işlenen temel değerlerden biridir. Bu değere ilişkin örnek cümleler şöyledir:

"...masum kızcağızı ölümden kurtarır, o can yakıcı herifleri de adaletin pençesine düşürür." (*Adalet Âlemi*, s. 61)

"Hırsızlığını o kişinin yüzüne çarpmış ve kendisini hükümete teslim etmiş." (*Hakikati Gösteren Keçi*, s. 369).

Bu örnekler, yazarın adaleti temel bir erdem olarak ele aldığını göstermektedir.

3.2. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Aile Bütünlüğü Değerine İlişkin Bulgular:

Aile bütünlüğü değerinin yer aldığı toplam dokuz metin saptanmıştır: *Tavuk ve Piliçleri*, *İyi Oğul-Muhabbet*, *Pederin Çalışması Aileyi Besler*, *Çocuklara Bir Hesap*, *Radife'nin Hoş Arzusu*, *İyi Bir Terbiye Olunmuş Bir Bebek*, *Beytü'l-Eb-Baba Evi*, *İki Çocuğun Sadakati*, *İttihat*, *Hakkıyla Kazanılmış Servet*. Bu değer metinlerde nasıl işlendiğini gösteren örnekler aşağıda verilmiştir.

“Dönüşünde ihtiyar validesi sevincinden ağlayarak, oğlunu bağrına basmış ve kendisine karşı ettiği fedakârlıktan dolayı dua ederek demiş ki: Mektum, oğlum, işte şu yaşadığım ancak senin sayendedir.” (*İki Çocuğun Sadakati*, s. 320).

“Bu sebepten çocuklar ana ve babalarının, akraba ve yakınlarının kadrini bilip hayır dualarını alarak hiçbir zaman onlardan uzak bulunmamaya gayret etmelidirler.” (*Beytü'l-Eb – Baba Evi*, s. 316).

Bu örnekler, yazarın aile bütünlüğünü metinlerin temel iletilerinden biri olarak kurguladığını göstermektedir.

3.3. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular:

Eserde çalışkanlık değerine ilişkin on yedi metin tespit edilmiştir. Bu metinler arasında *Irmak ile Kaya*, *Mektebe Gider İken Yolda Vakit Geçirmeyiniz* ve *Çalışma Fakiri Zengin Eder* ve *Tembellik Zengini Fakir Kılar* öne çıkmaktadır. Metinlerde bu temanın bir değer olarak nasıl ele alındığı aşağıdaki örneklerde görülebilir:

“Çalışkan bir hane sahibesi fecrin doğmasıyla horozun ilk ötüşünde işlerine başlamaları için beslemelerini uyandırmayı adet edinmiş olduğundan...” (*Tembel Beslemeler*, s. 299).

“Gençtim, çalışmaktan hiçbir vakit usanmaz bulduğum gibi zevk ve eğlence mahallerine gitmekten de hazzetmez olduğum için az zaman zarfında hayli servete malik oldum.” (*Çalışma, Gayret, Hüner ve Marifet*, s. 236).

Buna göre metinlerde çalışkanlık değerine yapılan vurgunun merkezî bir değer olarak işlendiği söylenebilir.

3.4. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Dostluk Değerine İlişkin Bulgular:

Yapılan çalışmada dostluk değerinin baskın olduğu üç metin tespit edilmiştir: *Karanfilin Rayihası*, *Bir Köpeğin Sadakati*, *Briske'nin Köpeği*. Bazı hikâyelerde birden fazla değere yer verilmekle birlikte kodlama baskın değer esas alınarak yapılmıştır. Örneğin eserin ikinci kısmında *Kardeşlik*, *Dostluk* adlı metin incelendiğinde dostluk değerine vurgu yapıldığı görülebilir. Ancak bütüne bakıldığında duyarlılık değerinin daha ağır bastığı düşünülmüştür. Bu nedenle ilgili metin duyarlılık değeri başlığı altında ele alınmıştır.

3.5. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular:

Eserde duyarlılık değerine ilişkin dokuz metin tespit edilmiştir. Bu değer metindeki yansıması aşağıdaki örnekte görülmektedir:

“Fakat alicenap tabip evvelce fakr ve zaruretin ne olduğunu tatmış olduğundan biçare validenin ücret olarak daha fazla bir şey veremeyeceğinden dolayı son derece mahcup ve muzdarip bir hale girdiğini görmüş.” Bu durumdan gayet müteessir olup: “Paranızı unuttunuz efendim” deyip kadının eline dört lira sıkıştırarak: “Haydi, Allah selamet versin.” Sözüne ilave ile telaş içinde kalan ve akçeyi kabulden imtina etmek üzere kekelemekte olan fakir kadını, söylemekte olduğu sözleri işitmek için, kapıya doğru uğurlamış.” (*Alicenap Bir Tabip*, s. 380-381).

İncelenen alıntı, yazarın duyarlılığı çocuklara kazandırılması gereken temel ahlaki değerlerden biri olarak ele aldığını göstermektedir.

3.6. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular:

Dürüstlük değerinin ele alındığı on dört metin saptanmıştır. *İstikamet, Yalancı, Bir Yalanın Neticesi* gibi metinlerde dürüstlüğü bir erdem olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu temel değer yer aldığı örnek cümlelerden bazıları şöyledir:

“O günden itibaren Rüstem asla yalan söylememeye ahdetmiş ve ahdinde sebat ettiği görülerek bundan böyle köy halkının itimad ve emniyetini kazanmış.” (*Bir Yalanın Neticesi*, s. 323).

“Asla yalan söylenmemelidir. Yalan söyleyen kimse itimadı ve herkesin hüsn-i zanını kaybeder.” (*Yalan*, s. 221).

Yukarıdaki cümleler değerlendirildiğinde, yazarın dürüstlük değerini bireyin güvenilirliği, toplumsal saygınlığı ve kişiler arası güven ilişkileri bağlamında ele aldığı anlaşılmaktadır. Bu durum, dürüstlük değerinin çocuklara kazandırılması amaçlanan bir değer olarak işlendiğini göstermektedir.

3.7. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Estetik Değere İlişkin Bulgular:

Türk Dil Kurumu (TDK, 2025) *Güncel Türkçe Sözlük*'te estetik kavramı “sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi; güzel duyu, bedii, bediiyat” olarak tanımlanmıştır. Metinler estetik değer başlığı altında sınıflandırılırken sanatla ilişkili öğretici yönler ve edebî sanatların kullanım biçimi birlikte dikkate alınmıştır. Buna göre estetik değerinin baskın olduğu toplam altı metin tespit edilmiştir. *Güzel Meşe, Kâse, Yazar Bozar Tahtası* hikâyeleri bu değer ağırlıklı olarak işlendiği metinler olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla oldukça öznel bir nitelik taşıyan bu belirlemelerde amaç, çocuklarda estetik duyarlılık geliştirebilecek metinleri belirlemektir. Bu durum, estetik değerinin metinlerde daha çok dolaylı biçimde yer aldığını ortaya koymaktadır. Ancak diğer metinlerle karşılaştırıldığında bu değere ilişkin bir saptama yapılabileceği değerlendirilmiştir. Tespit edilen bazı örnek cümlelerle bunu desteklemek mümkündür:

“...asma yapraklarına sarılmış nefis armutlar ve üstünde nadide incir dolu bir sepeti çiftlik sahibesinin evine getirmiş.” (*Bir Çocuk Bir Maymun ve Bir Zengin Madamın Hikâyesi*, s. 370).

3.8. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Mahremiyet Değerine İlişkin Bulgular:

Eserde mahremiyet değerine ilişkin yedi metin belirlenmiştir: *Elma Hırsızı, Namus Zenginlikten Yeğdir, Namuslu Bir Adam, Mütecessis, Yamyam, Bir Garip Sergüzeşt, Kapılardan Dinleyici*. Bu değer belirlenirken özel hayata saygı, sır saklama, dedikodu yapmama gibi değerler dikkate alınmıştır. Buna göre metinlerdeki kullanımlar şu şekilde örneklendirilebilir:

“Bazı defa kapıdan dinleyenlerin zihinleriyle kalplerine kulağakaçanlardan daha pek çok fena birtakım böcekler girer ki onlar da insanlardan kaynaşamama, uyuşamama, düşmanlık (husumet), birbirinden nefret etme gibi şeylerdir.” (*Kapılardan Dinleyici*, s. 290).

Buna göre eserin mahremiyet değerinin kazandırılması hususunda faydalı metinler barındırdığı saptanmıştır.

3.9. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Merhamet Değerine İlişkin Bulgular:

Eserde sekiz metinde merhamet değerinin ele alındığı saptanmıştır. Bu metinler şunlardır: *Genç Çoban*, *Kara Kurbağa*, *Merhametli Kız*, *Merhamet ve Cesaret*, *Kayıp Kız*, *İpek Böcekleri*, *Merhametli Zengin ve Minnettar Fakir*, *Merhamet Edip Acıma*. Metinlerde ilgili temel değeri aşağıdaki alıntılarla örneklendirmek mümkündür:

“Sen geçen gün yersiz yurtsuz kalanlara merhamet edenleri Cenab-ı Hakk sever demıştin. Demiş ve validesi o günden itibaren öksüz ve yetim kalmış olan biçare kıza kendi kızı gibi bakmış.” (*Merhametli Kız*, s. 119).

“İyi, hayvan kurbağayı ezmek için yolunu değiştirdi.” (*Kara Kurbağa*, s. 46).

3.10. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Mütevazılık Değerine İlişkin Bulgular:

Eserde değinilen bir diğer değer de mütevazılık değeridir. Toplam yedi metinde bu değer baskın olarak işlendiği görülmektedir. *Yay ile Keman*, *Servet*, *Yalnız Para ile Değildir* metinleri örnek olarak verilebilir. Bu değere ilişkin örnek cümleler şöyledir:

“O kadar mağrur ve kibirli olma kardeşim! Senin başın daneden yana boştur, işte onun için bizden boylusun; eğer...” (*Buğday Başakları*, s. 38-39).

3.11. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular:

Özgürlük değerinin ağırlıklı olarak yer aldığı toplam dokuz metin tespit edilmiştir. Bu değer metinlerde nasıl işlendiği aşağıdaki alıntılarla gösterilebilir.

“Işıktan ve havadan mahrum olduğum halde ah ve enin ederek sekiz sene bir müddet haksız yere karanlık bir mahalde hapsolmuştum.” (*Hürriyet*, s. 357).

“Bu tutuklu adamı ben tanırım! Bizim köylüdür; onun için kendisine son defa olarak bir kere daha memleketini görmek üzere müsaade etmişlerdir de o sebepten ötürü arabadan inip etrafına bakınmıştır.” (*Hiddet ve Cinayet*, s. 345).

3.12. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Sabır Değerine İlişkin Bulgular:

İncelenen eserde on üç metinde sabır değerinin ağırlıklı olarak ele alındığı tespit edilmiştir. *Şımarık Çocuk*, *Değirmenci ile Oğlu*, *Orman Bekçisinin Köpeği* gibi metinler buna örnek olarak verilebilir. İlgili temanın metinlerde nasıl ele alındığını gösteren bir örnek aşağıda verilmiştir.

“Aman benim mini mini kardeşim o otun ismini bana haber verir misin? – Kardeşçeğizim, o otun ismine “sabır” derler (*Sabır*, s. 357).

3.13. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Sağlıklı Yaşam Değerine İlişkin Bulgular:

Çalışmada incelenen bir diğer temel değer de sağlıklı yaşam değeridir. Bu değer ağırlıklı olarak ele alındığı on metin belirlenmiştir: *Portakal*, *Pınar*, *Tabii İlaçlar*, *İnsan Vücudunu Beslediği Gibi Akıl ve Zekâsını da Beslemelidir*, *Tuz Tanesi*, *Dostlarımız Ağaçlar*, *Bal Kabı*, *Güzel Meyve*, *Süt*, *Gıdayı Tam*. *Hem Sıcak Hem De Soğuk Tutan Yün Parçası*. Bu değere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

“Leziz ve nefis şeyler yemek merakı senin için daha elem verici neticeleri meydana getirebilir.” (*Bal Kabı*, s. 241).

“Evet, süt küçücük çocukları beslemeye hizmet eder...” (*Süt, Gıda-yı Tam*, s. 376).

3.14. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Saygı Değerine İlişkin Bulgular:

İncelenen eserde saygı değerine birçok metinde yer verilmekle birlikte bu değer özellikle *Küçük Kız ile Küçük Kedi*, *Validesine Eziyet Veren Kız*, *Sıcak Börek İsteyen Var mı? ve Karanfil* adlı metinlerde baskın olduğu görülmektedir. Metinler tespit edilirken olumsuz davranışların anlatıldığı metinler de bu değer kapsamında ele alınmıştır. *Küçük Kız ile Küçük Kedi* adlı metin bu örneklerden biridir. Bu değere ilişkin örnek cümleler ise şöyledir:

“Dürdane ise bir daha yaramazlık etmeyeceğini ve ağlamayacağını vaat etmiş” (*Validesine Eziyet Veren Kız*, s. 83).

“Bu sözler üzerine Afife'nin validesi gayet mahzun olmuş ve sevgili kızının mini mini hanım tarafından itildiğini görerek gözleri yaş ile dolmuş.” (*Sıcak Börek İsteyen Var mı?*, s. 157).

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşıldığı üzere eserde saygı değerinin hem olumlu hem olumsuz örneklerle sunulduğu vurgulanmaktadır. Bu durum saygının hem gösteren hem gören taraf üzerindeki duygusal etkilerini sergileyerek değer öğretiminin kalıcılığını güçlendirmesi bakımından önemlidir.

3.15. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Sevgi Değerine İlişkin Bulgular:

Eserde sevgi değerinin ağırlıklı olarak ele alındığı altı metin tespit edilmiştir. Bunlar *Lastik Top ve Karıncaları*, *Hasat ve Haset*, *Öksüz*, *Hüsrev'in Keçisi*, *Ekmeğini Bir Çocuk ile Taksim Eden Bir Köpek*, *Arı Kuşu Yuvası* adlı metinlerdir. Bu değere ilişkin örnek aşağıda verilmiştir.

“Şazi evin kapısını çalıp içeri girdiği zaman komşu hanımı ufak maymunu sevmekle meşgul gördü. Komşu hanım çocukları ziyade sevdiğinden Şazi'nin gelmesinden pek memnun oldu.” (*Hasat ve Haset*, s. 145).

3.16. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular:

On iki metinde sorumluluk değerinin baskın olduğu belirlenmiştir. *Bugünün İşini Yarına Bırakmayınız*, *Vaktin Kullanılması* gibi hikâyeler örnek olarak verilebilir. Bu değere ilişkin örnek cümle ise şöyledir:

“Bir daha kendisinden alacağı emirleri günü gününe ve dakikası dakikasına ifa edeceğini vaat etmiş.” (*Bugünün İşini Yarına Bırakmayınız*, s. 98).

3.17. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Tasarruf Değerine İlişkin Bulgular:

İki Mum, *Karga ile Tilki*, *Buğday Tanesi*, *Beyhude Konuşma*, *Birbirine Hiç Benzemeyen İki Hemşire*, *Şeftali*, *Tamahkârlığın Neticesi* adlı yedi metinde tasarruf değerinin işlendiği belirlenmiştir. Bu değere ilişkin örnek alıntı ise şöyledir:

“Pederi yanmakta olan iki mumun birini söndürdükten sonra oğlana dönüp cevaben: Bundan kolay bir şey olamaz. Benim bu kadar servet sahibi olmama sebep olan şey, iki mum yakmak icap etmediği zaman bir mum yakıp onunla yetinmektir, der.” (*İki Mum*, s. 57).

Örnek cümleden anlaşıldığı üzere tasarruf değerinin eserde bireysel bir davranış kadar erdemli bir hayat becerisi olarak sunulduğu anlaşılabılır. Bu noktada ilgili değer sadece israf etmemekle sınırlı bir kullanımı taşımadığı anlaşılmaktadır.

3.18. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Temizlik Değerine İlişkin Bulgular:

Eserde temizlik değerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı üç metin saptanmıştır: *Temizlik, Düzen ve Temizlik, Patlıcan Burun Memiş*. Fakat pek çok metinde baskın değer olmamakla birlikte bu değere ilişkin vurguya rastlanmıştır. Temizlik temel değerine ilişkin örnek cümleler ise şöyledir:

“Böyle şeyleri gözetip süt kaplarını ve yoğurt çanaklarını temiz tutmalısın.” (*Temizlik*, s. 40).

“Elden geldiği kadar evlerinizi temiz tutmaya çalışınız.” (*Temizlik*, s. 41).

3.19. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular:

Çalışmada vatanseverlik değerine ilişkin bir metne rastlanmamıştır. Fakat *Oruç Reis yahut Bir Çocuğun Pederine Karşı Ettiği Fedakârlık* adlı metinde tarihî bir şahsiyet olan Oruç Reis’in yapmış olduğu fedakârlıklara değinilmektedir. Azim, kararlılık, cesaret, başarı gibi temalar üzerinde şekillenen metinde Oruç Reis’in konu edilmesi vatanseverlik temasıyla dolaylı olarak ilişkilendirilebilir. Fakat gerek bu metinde gerek diğer metinlerde bu değer doğrudan işlendiğine yönelik bir hikâyeye rastlanmamıştır.

3.20. Okuma Hazinesi Adlı Eserde Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular:

Yardımseverlik değerinin yer aldığı toplam on yedi metin belirlenmiştir. Bu değer, *Hizmetkârlara Yardım, Malullere Yardım ve İnsaniyet* adlı metinlerde belirgin biçimde işlenmektedir. Buna ilişkin örnek cümleler ise şöyledir:

“Zira benim için iyilik ettiği gibi herkes hakkında dahi o suretle tavır alır ki bu da ancak uhuvvet yani kardeşlikten ileri gelir.” (*İyilik*, s. 135).

“Bunun üzerine Cemile, ...hayırlı bir iş işlediğinden dolayı pek memnun olmuştu.” (*İnsaniyet*, s. 274).

Örnek cümlelerden anlaşıldığı üzere “kardeşlik” ve “memnuniyet” vurguları, yardımseverliği yalnızca öğütlenen bir erdem olarak değil, içselleştirilmesi gereken bir değer olarak işlemektedir. Bu durum metinlerde, yardımseverlik olgusunun farklı boyutlarının öğretici bir değer olarak ele alındığına işaret etmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, Ali Nazimâ’nın *Okuma Hazinesi* adlı eserindeki 200 hikâye, Millî Eğitim Bakanlığı (2024) Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda tanımlanan yirmi temel değer bağlamında incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve betimsel analiz kapsamında, hikâyelerin 176’sında söz konusu değerlerin açık ve baskın bir şekilde yer aldığı; buna karşılık 24 hikâyede ise programda belirtilen değerler kapsamında anlamlı bir bulguya rastlanmadığı saptanmıştır. Metinlerde birden fazla değer tespit edildiği durumlarda, hikâyelerin ana mesajı temel ölçüt olarak alınmış ve analiz sürecinde yalnızca en baskın değer kodlanmıştır. Araştırma bulguları, eserde en fazla çalışkanlık, yardımseverlik, adalet, dürüstlük, sabır ve sorumluluk değerlerinin işlendiğini ortaya koymaktadır. Buna karşılık dostluk, temizlik ve saygı değerlerinin oldukça sınırlı düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bulgular, eserde bireysel gelişimi destekleyen değerler ile toplumsal sorumluluğu güçlendiren değerlerin ön plana çıktığını göstermektedir. Özellikle çalışkanlık ve yardımseverlik değerlerinin en yüksek frekansa sahip olması, eserin çocuk eğitiminde bireysel gelişim ile toplumsal dayanışmayı birlikte önceleyen bir değer örüntüsü sunduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda söz konusu metinlerin yaratıcı yazma, tartışma ve rol oynama gibi sınıf içi etkinliklerle desteklenerek

kullanılması, ilgili değerlerin öğrenciler tarafından anlamlandırılması ve içselleştirilmesine katkı sağlayabilecek pedagojik bir uygulama alanı oluşturabilir.

Rokeach'ın (1973) amaç ve araç değer ayrımı temel alındığında, metinlerde öne çıkan çalışkanlık ve yardımseverlik gibi değerlerin bireysel başarıya ulaşmada araçsal bir işlev gördüğü gibi toplumsal fayda üretme amacına da hizmet ettiği söylenebilir. Bu bulgular, Osmanlı dönemi çocuk edebiyatının genel eğilimleri ve güncel değerler eğitimi araştırmalarıyla karşılaştırıldığında dönemsel farklılıkları açıkça ortaya koymaktadır. Eserde en sık rastlanan bu iki değer söz konusu kategorideki araç değerlerle örtüşmesi, metinlerin bireysel gelişim ve toplumsal uyumu birlikte hedefleyen işlevselliğini göstermektedir. Buna karşılık Okuma Hazinesi'nde vatanseverlik değerine hiç rastlanmaması, Tanzimat sonrası dönemde millî kimlik inşasını önceleyen eserlerden (Kanter, 2022) ayrılan bir yaklaşıma işaret etmektedir. Bu karşıtlık, değer aktarımının dönemsel ve ideolojik bağlamlarla şekillendiğini düşündürmektedir. Nitekim tarihî çocuk edebiyatı ürünlerinin günümüz eğitim anlayışıyla karşılaştırmalı olarak incelenmesinin önemini vurgulamaktadır.

Araştırmada dikkat çeken bulgulardan biri de MEB (2024) tarafından belirlenen yirmi temel değer dışında öz denetim ve paylaşımcılık gibi kavramların bazı hikâyelerde belirgin biçimde yer almasıdır. Bu durum, tarihî çocuk edebiyatı ürünlerinin günümüzde kullanılan değer sınıflandırmalarından daha geniş bir değer yelpazesi sunduğunu göstermektedir. Bu bulgu, öğretim programlarında yer alan değerlerin farklı tarihî ve edebî eserlerden elde edilen veriler doğrultusunda yeniden değerlendirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Osmanlı döneminde kaleme alınmış çocuk metinleri ile günümüz metinlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi, her iki dönemin pedagojik farklılıklarını ortaya koyması açısından önemli veriler sağlayabilir. Örneğin inceleme nesnesindeki değerlerin sıklık durumları, Türkben'in (2019) 2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerle kıyaslandığında belirgin bir farklılık göstermektedir. Sevgi ve saygı gibi kişiler arası ilişkilere dayalı değerlere günümüz metinlerinde daha çok yer verildiği söylenebilir. Bu nedenle her dönemin eğitim anlayışı ve toplumsal öncelikleri gibi pek çok bağlamda değerlerin metinlerde nasıl yer aldığına yönelik daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

Araştırma sonuçları Schwartz'ın (1992, 2012) değer kuramı açısından değerlendirildiğinde, çalışkanlık değerinin başarı boyutuyla; yardımseverlik ve dürüstlüğü iyilikseverlik boyutuyla; adaletin ise evrenselcilik boyutuyla büyük ölçüde örtüştüğü anlaşılmaktadır. Schwartz'ın (2012) üst düzey değer boyutları açısından değerlendirildiğinde ise çalışkanlığın kendini geliştirme; yardımseverlik, dürüstlük ve adaletin ise kendini aşmışlık yönelimiyle ilişkilendirilebileceği görülmektedir. Bu dağılım, eserde bireysel gelişim ile başkalarının iyiliğini ve toplumsal yararı önceleyen değer yönelimlerinin birlikte öne çıktığına işaret etmektedir. Bu durum, *Okuma Hazinesi*'nde yer alan değerlerin yalnızca Millî Eğitim Bakanlığı'nın benimsediği temel değerlerle değil, evrensel değer kuramlarıyla da önemli ölçüde uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla eser, yalnızca kendi döneminin eğitim anlayışını yansıtan tarihî bir metin olarak değil, günümüzde de geçerliliğini koruyan evrensel insani değerleri aktaran önemli bir çocuk edebiyatı ürünü olarak değerlendirilebilir. Bu bulgu, Körükçü ve diğerlerinin (2016) çocuk kitaplarını Schwartz'ın değer kuramı doğrultusunda incelediği araştırmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Bu nedenle Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerin Schwartz'ın değer boyutları çerçevesinde incelendiği karşılaştırmalı çalışmaların yapılmasının, alandaki kuramsal tartışmalara ve alan yazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada MEB'in temel değerleri kapsamında değerlendirilemeyen 24 hikâyenin de çocuk edebiyatı ve Türkçe öğretimi açısından önemli eğitsel özellikler

taşıdığı görülmüştür. Öz denetim, paylaşımcılık, eleştirel düşünme ve öz farkındalık gibi değerlerin işlendiği bu hikâyeler, tarihî çocuk edebiyatı ürünlerinin yalnızca belirli bir değer listesiyle sınırlandırılmayacak kadar zengin bir içerik sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle farklı değer sınıflandırmalarının kullanıldığı yeni araştırmaların yapılması gerek Osmanlı dönemi gerekse günümüz çocuk edebiyatının değer dünyasının daha kapsamlı biçimde ortaya konulmasına katkı sağlayacaktır. Nitekim Kavan ve Erhan (2024), 2018 Türkçe 6. sınıf ders kitabı üzerinde yaptıkları çalışmada kültürel mirasa sahip çıkma, nazik olma ve akrabaya vefa gibi farklı değerlere de değinmektedir. Dolayısıyla değerlerin sınıflandırması ve çeşitliliğine yönelik daha kapsamlı bir çerçevenin oluşturulmasının, yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca *Okuma Hazinesi*'nde vatanseverlik değerine ilişkin herhangi bir metne rastlanmamıştır. Ancak Kavan ve Erhan'ın (2024) araştırmasında bu değere pek çok metinde yer verildiği saptanmıştır. Dolayısıyla bu durum dönemin değer anlayışıyla ilişkilendirilebilir.

Eserde yer alan hikâyelerin büyük bölümünün çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun bir anlatım benimsediği, çocuğa görelilik ilkesini büyük ölçüde yansıttığı görülmektedir. Çiftçi'nin (2015, s. 127) ifade ettiği üzere çocuk kitaplarının en belirleyici yönü, metinlerin çocuklar tarafından okunabilir olmasıdır. Bu durum 'çocuğa görelilik' kavramıyla açıklanmaktadır. Bu çerçevede metinlerin dilinin ve üslubunun bu niteliği taşıdığı dikkat çekmektedir. Hikâyelerin değer aktarımını doğrudan öğüt vermenin yanı sıra olay örgüsü, karakterler ve günlük yaşam örnekleri üzerinden gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, değer eğitiminde dolaylı ve yaşantısal öğrenmeyi esas alan yöntemlerin daha etkili olabileceğini göstermektedir. Mizah, ironi gibi edebî unsurlar, değerlerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlarda içselleştirilmesine katkı sağlayabilir. Bazı hikâyelerde (ör. *Körün Değneği*) çocuklara yönelik eleştirel söylemlere rastlanmakla birlikte bunlar eserin bütününde oldukça sınırlıdır. Öte yandan *Hakikati Gösteren Keçi* hikâyesinde olduğu gibi mizah, ironi ve düşündürücü anlatım unsurlarına yer verilmesi, metinlerin yalnızca öğretici değil aynı zamanda çocukların ilgisini canlı tutabilecek edebî özellikler taşıdığını göstermektedir.

Sonuç olarak *Okuma Hazinesi* adlı eser, yalnızca Osmanlı dönemi çocuk edebiyatının önemli eserlerinden biri değil, aynı zamanda günümüz değerler eğitimi anlayışıyla da büyük ölçüde örtüşen zengin bir içerik sunmaktadır. Eserde öne çıkan çalışkanlık, yardımseverlik, adalet, dürüstlük ve sorumluluk gibi değerler, çocukların bilişsel, ahlaki ve sosyal gelişimlerini destekleme potansiyeline sahip içerikler sunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, tarihî çocuk edebiyatı ürünlerinin çağdaş Türkçe öğretimi ve değerler eğitimi kapsamında yeniden değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Buna göre eserin hem tarihî hem de pedagojik açıdan önemli bir kaynak olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular bağlamında geliştirilen öneriler şöyledir:

- Ortaokul Türkçe derslerinde değerler eğitimi etkinliklerinde bu metinlerden yararlanılabilir. Ayrıca Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, Gedik'in (2021) düzeye göre metin uyarlaması çalışmasına benzer şekilde bu metinler kullanılabilir.

- Bu metinlerin çocuklarda değer oluşturma, hayal dünyasını zenginleştirme gibi işlevlerinden yararlanmak için yazarın diğer eserleri de hızla Latin alfabesine aktarılmalıdır. Osmanlı arşivlerindeki benzer eserlerin de çevrilmesi ve eğitim ortamlarında kullanılması desteklenmelidir.

- Metin öğretiminde Oğuz'un (2020) değindiği değer aktarım yaklaşımları göz önünde bulundurularak, bu metinler üzerinden değer aktarım süreçlerini inceleyen akademik çalışmalar yürütülebilir.

- Ali Nazimâ'nın diğer eserlerinin benzer yöntemlerle incelenmesi, yazarın değer anlayışının bütüncül bir şekilde ortaya konulmasına katkı sağlayabilir. Aynı dönemin farklı yazarlarının eserleriyle karşılaştırmalı çalışmalar yapılması ve bu metinlerin öğrenciler üzerindeki etkisini ölçen deneysel araştırmalar gerçekleştirilmesi de alan yazına önemli katkılar sunabilir.

Kaynakça

- Altınkaynak, H. (1977). Önemli dönemeçleriyle çocuk yazını ve geleceği. *Türk Dili*, 36(311), 163-166.
- APA Psikoloji Sözlüğü. (2026). Value. <https://dictionary.apa.org/value>. [Erişim tarihi: 24.01.2026].
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Asan, T., Ekşi, F., Doğan, A., ve Ekşi, H. (2013). Bireysel değerler envanterinin dilsel eşdeğerlik geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 15-38.
- Baş, B. (2006). 1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine bir araştırma [Doktora Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Bayram, Y. (2005). Türk edebiyatının ilk çocuk dergisi: Mümeyyiz. *Hece*, 104-105, 484-500. https://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/yavuz_bayram_Mu_meyyiz.pdf. [Erişim tarihi: 07.06.2025].
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal psikoloji sözlüğü: kavramlar, yaklaşımlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bilkan, F. A. (1998). Hayriyye. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 17, s. 65-66), İstanbul: TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hayriyye>. [Erişim tarihi: 06.06.2025].
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Çankaya, A. (1968). *Mülkiye tarihi ve mülkiyeliler*. Ankara: Örnek Matbaası.
- Çatıkkaş Ata, M. (2021). *Mükemmel Osmanlı Lügati'nin açıklamalı çevirisi* (2 cilt). İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Çıkla, S. (2005). Tanzimat'tan günümüze çocuk edebiyatı ve bazı öneriler. *Hece*, 104-105 (9), 89-107.
- Çiftçi, F. (2015). Çocuk edebiyatında yaş gruplarına göre kitaplar ve özellikleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 125-137.
- Demir, E. (2025). Nitel veri analiz yöntemleri: tema analizi, betimsel analiz ve içerik analizi. *Tanım, Teknik, Teori*, 5(1), 38-53. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17418406>
- Fırat, F. (2024). *Kuşlar kitabı*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Gedik, G. (2021). *Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının yeri, önemi ve kullanımı: Küçük Prens romanının B1 düzeyine uyarlanması* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi.
- Gurbetoğlu, A. (2024). Çocuk dergileri ve gazeteleri. *Maarif ansiklopedisi*, İstanbul: <https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/cocuk-dergileri-ve-gazeteleri/#yazar-1>. [Erişim tarihi: 19.02.2026].
- Kahraman, A. (2006). Nazimâ. *TDV İslam ansiklopedisi* (Cilt 32, ss. 453-454), İstanbul: TDV Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/nazima>. [Erişim tarihi: 18.02.2026].

- Kanter, B. (2022). Meşrutiyet Dönemi çocuk edebiyatı ve Halil Hamid'in çocuklara yönelik eserleri. *TUDED*, 62(1), 121-141.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavan, N. ve Erhan, A. (2024). 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi (Eksen Yayıncılık). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 11(73), 105-122.
- Kirenci, İ. (2021). *Çocuklarla kırk sohbet*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Körükçü, Ö., Acun, K. N. ve Aral, N. (2016). Resimli çocuk kitaplarında Schwartz'ın modeline göre değerlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*, 1(38), 133-151.
- Koyuncuoğlu, A. (2021). Çocuk edebiyatının Dünya'daki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi. *Spor, Eğitim ve Çocuk*, 1(1), 1-16.
- MEB. (2024). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis. International Educational And Professional Publisher*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Nazimâ, A. (2020). Okuma hazinesi (*Hazine-i kıraat yahut çocuklara iki yüz hikâye*) (G. Özder, Haz.). İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Neydim, N. (2010). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/cocuk_edebiyati_au284.pdf . [Erişim tarihi: 05.12.2025].
- Oğuz, Ö. (2020). *Çocuk edebiyatında değer aktarımı* [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Orhan, M. (2020). *TÜBİTAK çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı yönünden incelenmesi* [Doktora Tezi]. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Özder, G., & Ardalı Büyükarman, D. (2015). Osmanlı Devleti'nin son yıllarında yaşamış bir eğitimci: Ali Nazimâ. *Journal of Turkish Studies*, 12(15), 511-524.
- Poitier, D. (2024). Developing a structured approach to document reviews: lessons from a qualitative study in the bahamas. In *Sage Research Methods Cases Part 1*. SAGE Publications, Ltd., <https://doi.org/10.4135/9781529684407>.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press. <https://archive.org/details/natureofhumanval00roke/page/n9/mode/2up>. [Erişim tarihi: 23.06.2026].
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, (25), 1-65.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, (2),1.
- Sınar, A. (2006). Türkiye'de çocuk edebiyatı çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (7), 175-226.
- Şimşek, K., & Kartal, A. (2022). Çocuk edebiyatının başlangıcına dair bir değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 344-356.

- Toz, H. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tulumcu, İ. F. (2021). *Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerlerin incelenmesi* [Doktora Tezi]. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Tüfekçi Can, D. (2012). *Çocuk edebiyatı üzerine bir araştırma: tanımlar, türler ve teoriler* [Doktora Tezi]. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu. (2025). Değer. *İçinde Güncel Türkçe Sözlük*. TDK Yayınları. <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim tarihi: 18.02.2025].
- Türk Dil Kurumu. (2025). Estetik. *İçinde Güncel Türkçe Sözlük*. TDK Yayınları. <https://sozluk.gov.tr/>. [Erişim tarihi: 18.02.2025].
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletği değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 508-526.
- Ülkütaşır, M. Ş. (1972). Ünlü dilci ve sözlükçülerimiz: Ali Nazimâ, *Türk Dili*, 26(249), 227-229.
- Ünlü, F. H. (2002). *Ali Nazimâ'nın 'Lisan-ı Osmani'si* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.